

MÕTTEPABER

EUROOPA HEIDUTUSALGATUS

BALTI RIIKIDE KAITSEVÕIME TUGEVDAMINE

| EERIK MARMEI | GABRIEL WHITE |

DETSEMBER 2017

RKK
ICDS

RAHVUSVAHELINE KAITSEUURINGUTE KESKUS
INTERNATIONAL CENTRE FOR DEFENCE AND SECURITY
EESTI • ESTONIA

Pealkiri: Euroopa heidutusalgatus – Balti riikide kaitsevõime tugevdamine

Autorid: Marmei, Eerik; White, Gabriel

Avaldamiskuupäev: Detsember 2017

Kategooria: Mõttepaber

Kaanel: Eesti kaitseväge sõdurid tulistamas tankitõrjeraketti Javelin (Foto: Eesti kaitsevägi, pildid.mil.ee)

Märksõnad: kaitsestrateegia- ja poliitika, kaitsekoostöö, kaitsetehnika, kaitsehanked, kaitsevõime ja selle kavandamine, Balti riigid, Ameerika Ühendriigid

Lahtiütlus: Tegevuskavas väljendatud vaated ja arvamused kuuluvad selle autoritele ning ei esinda tingimata Rahvusvahelise Kaitseuringute Keskuse ametlikku seisukohta.

ISSN 2228-2068

©Rahvusvaheline Kaitseuringute Keskus
Narva mnt 63/4, 10152 Tallinn, Eesti
info@icds.ee, www.icds.ee

SISSEJUHATUS

3. juunil 2014 kuulutas toonane USA president Obama Varssavis järgmiste sõnadega välja Euroopa julgestusalgatuse (*European Reassurance Initiative – ERI*): „Täna kuulutan ma välja uue algatuse, et toetada meie NATO liitlaste julgeolekut Euroopas. Sellest lähtudes ja kongressi nõusolekul eelpaigutab USA Euroopasse rohkem varustust. Me laiendame koos liitlastega korraldatavate õppuste ja väljaõppe ulatust, et suurendada meie vägede valmisolekut.“¹ ERI sai esmase ametliku kinnituse 2015. eelarveaasta riigikaitse volituste seadusega (*National Defence Authorization Act – NDAA*). 2017. aasta sõjalises eelarves hakati seda nimetama Euroopa heidutusalgatuseks (*European Deterrence Initiative – EDI*), mis on alates 2018. aastast ametlik nimetus.²

1. TAUST

Viimase kolme aasta jooksul on enamik ERI/EDI rahastusest läinud Ameerika Euroopa üksuste eest vastutava USA Euroopa väejuhatuse (*U.S. European Command – EUCOM*) ülalpidamiseks. Täpsemalt on EDI rahastanud operatsiooni Atlantic Resolve (OAR), millega tagatakse USA vägede püsiv roteeruv kohalolek Kesk- ja Ida-Euroopas (OARI riikide hulka kuuluvad Poola, Bulgaaria, Rumeenia, Ungari, Leedu, Läti ja Eesti).³ EDI vahendid on üldiselt mõeldud USA sõjalise kohaloleku suurendamiseks, õppuste ja väljaõppe korraldamiseks, eelpaigutamise tõhustamiseks, taristu parandamiseks ning partnerite võimekuse suurendamiseks.⁴

Võrreldes 2016. aastaga tõi 2017. eelarveaasta NDAA kaasa üpris suure EDIle eraldatud vahendite kasvu: 789 miljonit 3,4 miljardi dollarini. Väidetavalt oli selle õigusakti tähtsaim osa täiendada soomusbrigaadi lahinguüksuse (*Brigade Combat Team – BCT*) rahastamine (4000–5000 soomusallüksust, 90 Adamsi tanki, 90 Bradley soomukit ja 112 tugisõidukit), mille tulemusena on Euroopas nüüd püsivalt kolm ja vahetuse toimimise ajal neli USA lahinguüksust.⁵

¹ „Remarks by President Obama and President Komorowski of Poland in a Joint Press Conference“, Valge Maja pressiosakond, 3. juuni 2014

² 115. kongress, *National Defense Authorization Act FY2018*, H.R.2810 (Washington DC, 2017).

³ „European Reassurance Initiative (ERI) Fact Sheet“, USA Euroopa väejuhatuse avalike suhete osakond, 5. jaanuar 2017.

⁴ „Fact Sheet: the FY2017 European Reassurance Initiative Budget Request“, Valge Maja, 2. veebruar 2016.

⁵ Mark F. Cancian, Lisa Sawyer Samp, „The European Reassurance Initiative“, Rahvusvaheline Kaitseuuringute Keskus, veebruar 2016.

Lisaks USA kohaloleku suurendamisele Euroopas on ERI vahenditest rahastatud ka mitmeid olulisi Balti riikide taristu- ja hankeprojekte. Eesti on alates 2015. aastast saanud mitu miljonit dollarit infrastruktuuri parandamiseks Ämari ja Tapa lennubaasides, mis võõrustavad Eestisse paigutatud suurendatud kohaloleku (*enhanced Forward Presence – eFP*) lahingugruppi. Lätis on ERI toetanud Ādaži sõjaväebaasi ja Lielvarde õhuväebaasi taristuprojekte ning Leedus Pabradė ja Gaižiūnai polügoonide kaasajastamist ja taastamist.⁶

EDI vahendid on mõeldud USA sõjalise kohaloleku suurendamiseks, õppuste ja väljaõppe korraldamiseks, eelpaigutamise tõhustamiseks, taristu parandamiseks ning partnerite võimekuse suurendamiseks.

Taristuprojektide rahastamise kõrvvalt on ERI vahendeid kasutatud ka Balti riikide hankeprogrammide toetamiseks. Eestile eraldati 2016. aastal ERI fondist 33 miljonit dollarit tankitõrjesüsteemide Javelin muretsemiseks ning õhutulejuhtide (*Joint Terminal Attack Controller – JTAC*) väljaõpetamiseks, et NATO õhuväel oleks võimalik teha täpsusrünnakuid.⁷ Lätis toetati 33 miljoni dollariga õhukaitseradarite Sentinel ostu.⁸ Leedus kulutati sama suur summa spetsialiseeritud radioseadmete ostuks.⁹

2. 2018. AASTA RIIGIKAITSE VOLITUSTE SEADUS

USA esindajatekoda kiitis 2018. eelarveaasta riigikaitse volituste seaduse ehk NDAA heaks juulis (344 poolt ja 81 vastu) ning senat septembris (89 poolt ja 9 vastu). NDAA on USA föderaalseadus, mis sätestab Ameerika Ühendriikide kaitseministeeriumi eelarve ja kulutused. Selle alusel jagatakse USA föderaalvalitsuse eelarveseaduse eelnõu 12 iseseisvaks õigusaktiks, millest ühega eraldatakse kaitseministeeriumile vahendid oma

⁶ „US Funds – for Modernization and Reconstruction of Lithuanian Infrastructure and Training Grounds“, Läti Vabariigi Kaitseministeerium, oktoober 2017.

⁷ „Estonia Takes Delivery of Javelin Anti-Tank Missiles“, USA saatkond Eestis, 20. märts 2016.

⁸ „Baltic Invest in National Defense“, USA NATO missioon, juuni 2016.

⁹ Sealsamas.

äränägemise järgi kulutamiseks.¹⁰ Eelnõu hõlmab 4,7 miljardi dollari väärtuses EDI fondi kaudu jagatavaid vahendeid – 1,4 miljardit rohkem kui 2017. eelarveaastal.

Taristuprojektide rahastamise kõrvalt on ERI vahendeid kasutatud ka Balti riikide hankeprogrammide toetamiseks.

Eelnõu läbis nn erimeelsuste lahendamise etapi, mille käigus vaadati üle esindajatekoja ja senati versioonide parandused ning erinevused. Nõupidamiste aruande kiitsid heaks nii senat kui ka esindajatekoda, vastavalt 8. ja 15. novembril. President Trump allkirjastas selle 12. detsembril 2017.¹¹

Vaatamata sellele, et 2018. aasta NDAA senati versioonis viidi EDI vahendid välisoperatsioonide (*Overseas Contingency Operations* – OCO) fondist üle Pentagoni põhieelarvesse, tõsteti eelnõu lõppversioonis need algsesse kohta tagasi. Eelnõus sätestatu ja nõudmine, et kaitseminister esitaks 2018. aasta aprilliks USA Kongressile aruande, tagab EDI jätkumise järgmiseks viieks aastaks. OCO fondist eemaldumine võinuks olla veel üks märk programmi pikaajalisusest, kuid arvestades Ameerika Ühendriikides kehtiva sekvestreerimis- ehk eelarvekontrolliseadusega (*Budget Control Act*), mis seab kaitsekulutuste ülempiiriks 549 miljardit dollarit (2018. eelarveaasta NDAAga eraldatakse selleks otstarbeks 634 miljardit dollarit), on tänavune NDAA rakendamine ebamäärane.¹² OCO on sekvestreerimisest vabastatud fond, mis tähendab, et kaitse- kulutuste piirmäär ei mõjuta EDI volitusi.

3. EUROOPA HEIDUTUS- ALGATUS JA 2018. AASTA NDAA

2018. eelarveaasta NDAA suurendati EDIle eraldatud vahendeid märkimisväärselt – lisaks 2017.

¹⁰ Matt Vallone, „Don't Believe the NDAA Hype: Congressional Appropriations Will Determine Defense Spending Levels“, *War on the Rocks*, 17. november 2017.

¹¹ „Remarks by President Trump at Signing of H.R. 2810, National Defense Authorization Act for FY2018“, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trumpsigning-h-r-2810-national-defense-authorization-act-fy2018/>

¹² „Senate Sends \$700 Billion Defense Bill to Trump, Funding Uncertain“, *Reuters*, 16. november 2017.

aasta NDAA toel loodud soomusbrigaadi lahingüksusele hakatakse õigusakti praeguse sõnastuse järgi rahastama ka täiendavat roteeruvat lahingukopterite brigaadi Lätis, Poolas ja Rumeenias. Seda tüüpi üksusesse kuulub 10 Chinooki, 50 Black Hawki ja 24 Apache kopterit ning 2200 sõjaväelast.¹³ Ent selle brigaadi Balti riike valvavate allüksuste arv on üldiselt väike.¹⁴

USA Euroopa väejuhatuse pühendub 2018. aastal mitmele teenistuspõhisele eriprojektile. Maaväe jaoks saab tähtsaim ülesanne olema õhukaitsebrigaadi siirmine. Õhuvägi keskendub jätkuvalt Balti riikide taristuprojektidele ja õppustele. Mereväel on plaanis parandada taristut, et toetada lennukite P-8A Poseidon operatsioone Põhja-Atlandil. Ameerika Ühendriigid, Ühendkuningriik ja Norra sõlmisid hiljuti kolmepoolse kokkuleppe, mille tulemusena naasevad USA P-8Ad Islandile.¹⁵ Merejalavägi paigutab Mustale merele ja Kaukaasiasse õhk-maa sihtjõud (*Marine Air-Ground Task Force*).¹⁶

2018. aasta NDAA eraldatakse EDI kaudu Eestile, Lätile ja Leedule kuni 100 miljonit dollarit, et toetada Balti riikide koostöö koondamist ühise programmi alla.

4. BALTI RIIKIDE ÜHINE HANKEFOND

2018. eelarveaasta NDAAga eraldatakse EDI kaudu Eestile, Lätile ja Leedule kuni 100 miljonit dollarit, et toetada Balti riikide koostöö koondamist ühise programmi alla ja parandada koostegutsemisvõimet ning arendada Venemaa agressioonide ärahoidmiseks ning heidutamiseks vajalikku võimet. Fond võimaldab Balti riikidel koostöös ning USA kaitse- ja välisministeeriumi heakskiidul pühenduda järgmistele valdkondadele.

- Reaalajas või peaaegu reaalajas luureinfo, millele saab kohe reageerida, sealhulgas USA äriühingutelt vastavate võimete rentimise teel;

¹³ „Atlantic Resolve Fact Sheet“, USA Euroopa väejuhatuse avalike suhete osakond, 4. jaanuar 2017.

¹⁴ „U.S. Troops Arrive in Latvia for the Next Atlantic Resolve Rotation“, Läti Vabariigi Kaitseministeerium, 1. november 2017.

¹⁵ „Pentagon Seeks Increased P-8 Ties with Norway, UK“, *Defense News*, juuli 2017.

¹⁶ USA asekaitseministri kantselei, *European Reassurance Initiative* (Washington DC, mai 2017).

- mehitamata taktikalised õhuseiresüsteemid;
- surmav sõjaline varustus, näiteks soomustõrjerelvad, miinipildujad ning meeskonnarelvad, granaadiheitjad ja väikerelvad koos vastava laskemoonaga;
- õhukaitseradarid ja õhutõrjerelvad;
- muu Balti riikidega kokku lepitud ning kaitseministri ja riigisekretäri heakskiidu saanud kaitsevarustus või -teenused.¹⁷

JÄRELDUSED JA SOOVITUSED

2018. aasta NDAAGA antakse Pentagonile täiendav ülesanne esitada kongressile EDI järgmise viie aasta tegevuskava. See keskendub suures osas USA Euroopa väejuhatuse praegustele ja tulevastele vajadustele, kuid võtab tõenäoliselt arvesse ka USA partnerite võimekuse parandamisega seotud eesmärgi, mis kuuluvad USA üldise strateegia alla Venemaa võimalikule agressioonile vastamisel. Kuigi Balti riikide kaitsekulutused tõusevad 2018. aastal NATO nõutud kahe protsendini (Eesti kulud on juba 2,1%, Läti ja Leedu omad jõuavad selle eesmärgini 2018. aastal) ning kõigi kolme riigi kaitsekulutused kokku ulatuvad 2020. aastaks 2,1 miljardi dollari, on selge, et pikemas perspektiivis ei ole neil piisavalt vahendeid, et likvideerida kõik olulised võime puudujäägid ja tagada usutav kaitse võimalike vaenlaste vastu.¹⁸ Täpsemalt võiksid USA valitsus ja kongress tulevikus Balti partnerite pikaajalisel EDI kaudu rahastamisel pöörata tähelepanu järgmistele punktidele.

- **Vahendite ümberpaigutamine kaitseministeeriumi põhieelarvesse:** EDI tuleks lõpuks OCOst USA kaitse-eelarvesse ümber tõsta. See muudaks EDI püsivamaks ja pikaajalisemaks ning vähendaks jätkuva rahastamisega seotud ebakindlust. Samuti teeks see EDI kaudu Balti riikide kaitse kavandamise lihtsamaks. Eesti kaitsekavad tehakse näiteks 10 aastaks ja vaadatakse üle iga nelja aasta tagant – EDI pikaajalise kava kinnitamine USA eelarveprotsessi osana võimaldaks Balti riikidel tulevikus USA algatusega paremini seostuda teha ning seega tuleks seda paremini koordineerida.

- **USA jätkuv sõjaline kohalolu:** Pärast NATO suurendatud kohaloleku lahingugruppide paigutamist Balti riikidesse ja Poolasse (mida Eestis juhib Ühendkuningriik, Lätis Kanada, Leedu Saksamaa ja Poolas USA), piirdub 2014. aastast saati kestnud Ameerika Ühendriikide vägede alaline roteeruv kohalolu Balti riikides Lätis asuvate maaväe lahingukopterite brigadi ja Balti õhuturbemissioonis osalevate üksustega.¹⁹ 2017. aasta novembri alguses algas Lätis uus üheksakuune USA lennuväeüksuste missioon, millest võtab osa ligi 60 sõjaväelast. USA on Euroopa heidutusvõime säilitamisel asendamatu, kuna see on ainus NATO riik, mis on võimeline pakkuma Euroopale kiiresti ja iseseisvalt nii relvajõude kui ka logistilist ja materiaalset abi. On ülimalt oluline, et USA

Seega on nii poliitilises kui sõjalises mõttes äärmiselt oluline, et lisaks NATO suurendatud lahingugruppide kohalolekule jätkuks ka USA maaväe soomusbrigaadi üksuste rotatsioon Balti riikides kuniks praegune julgeolekulukord ja -probleemid püsivad muutumatuna

vägede kohalolek ja rotatsioonid jätkuksid mitte ainult Poolas, vaid ka Eestis, Lätis ja Leedus ning et kongress peaks seda EDI pikaajaliste tegevuskavade ja rahastamissetepanekute heakskiitmisel meeles. Seega on nii poliitilises kui sõjalises mõttes äärmiselt oluline, et lisaks NATO suurendatud lahingugruppide kohalolekule jätkuks ka USA maaväe soomusbrigaadi üksuste rotatsioon Balti riikides kuniks praegune julgeolekulukord ja -probleemid püsivad muutumatuna.

- **Varustuse eelpaigutamine:** Praegu ei ole võimalik Hollandisse, Belgiasse, Saksamaale ja Poolasse eelpaigutatud USA varustust kasutada piisavalt kiiresti, et toetada NATOt ja kohalikke vägesid sõjalise konflikti algetappides. Ameerika Ühendriigid peaksid kaaluma

Vajaliku sõjatehnika eelpaigutamine Balti riikidesse on tõhusaks heidutustegevuseks sama oluline kui USA sõjaline kohalolek.

¹⁷ 115. kongress, [National Defense Authorization Act FY2018](#).

¹⁸ „[Baltics, Fearing Russia, to Triple Military Spending by 2018: Report](#)“, Reuters, 20. oktoober 2016.

¹⁹ „[U.S. Troops Arrive in Latvia for the Next Atlantic Resolve Rotation](#)“, Läti Vabariigi Kaitseministeerium, 1. november 2017.

asjakohase sõjalise varustuse ja laskemoona eelpaigutamist kõikidesse Balti riikidesse ning EDI oleks selleks suurepärane vahend. Vajaliku sõjatehnika eelpaigutamine Balti riikidesse on tõhusaks heidutustegevuseks sama oluline kui USA sõjaline kohalolek.

Vahendid võimaldaks USAI olla suureks abiks Eesti, Läti ja Leedu õhukaitse integreerimisel, et riigid saaksid kas ühiselt vajalikke õhukaitse-süsteemide hankeid teha ja neid hooldada või rahastada USA või NATO Balti õhukaitse lahendustesse kuuluvaid USA osavägesid.

- **Õhukaitsele tähelepanu pööramine:** 2018. aastaks Balti riikide ühistele hankeprojektidele eraldatud 100 miljonit dollarit on küll teretunud ja vajalik, kuid sarnast EDI fondi võiks kasutada ka keskmaa- ja pika-maa-õhutorjelahenduste väljatöötamise pikaajalise raamistiku loomiseks, et likvideerida üks ohtlikumaid puudujääke Balti riikide sõjalises võimes.²⁰ Vahendid võimaldaks USAI olla suureks abiks Eesti, Läti ja Leedu õhukaitse integreerimisel, et riigid saaksid kas ühiselt vajalikke õhukaitse-süsteemide hankeid teha ja neid hooldada või rahastada USA või NATO Balti õhukaitse lahendustesse kuuluvaid USA osavägesid.

EDI fond võiks aidata Ameerika Ühendriikidel juhtrolli võtta, et muuta praegune õhutorbemissioon kindlamaks Balti õhukaitsemissiooniks.

- **Balti õhutorbemissiooni struktuuri ümberkorraldamine:** NATO roteeruv Balti õhutorbemissioon on tõhusa rahuajameetmena aidanud kaitsta liitlaste õhuruumi puutumatust alates 2004. aastast. Praegused protseduurid ei võimalda aga missiooni õhutoetust kiirelt koondada ja reageerida, kui Balti riikides peaks sõjaline kriisilukord tekkima. Praegune Balti õhutorbemissioon on heaks kiidetud kuni 2018 aasta lõpuni. Järgmine missioon peaks praegu kasutatavates õhubaasides alaliseks muutuma ja seda tuleks edaspidi kasutada Balti riikide õhukaitse laiemaks analüüsiks. Seega tuleks

Balti õhutorbemissiooni rolli ja selle juhtstruktuure vastavalt ümber hinnata. EDI fond võiks aidata Ameerika Ühendriikidel juhtrolli võtta, et muuta praegune õhutorbemissioon kindlamaks Balti õhukaitsemissiooniks.²¹

- **Mereturbemissiooni loomine:** Läänemerele on saanud Venemaa mere- ja meredessantõppuste peamine toimimispaik ning paljud selle piirkonna liitlaste mereväed on alles nüüd sattunud kaitse-eelarvete huviorbiiti. Praegu kasutab USA EDI vahendeid eelkõige Mustal merel. Lisaks USA lennukite P8-A Poseidon allveelaevade jälgimise missioonide ulatuse laiendamisele Põhja-Atlandil, saaks Balti regiooni merejulgeolekut kindlustada ka igaaastast BALTOPSi õppust ja plaanitud külastusi täiendavate mereõppuste või sadamakülas-

USA ja NATO Euroopa merevägede alaline roteeruv kohalolu teenib mereturbe eesmärki ja seda tuleks EDI tulevikuplaanide loomisel arvesse võtta.

tustega. Sarnaselt õhutorbele on mereturvet (sealhulgas Läänemere seire koostööprojekti edusammudele tuginevaid merendusvaldkonnaga seotud teadlikkuse tõstmise meetmeid) tarvis territoriaalvete julgeoleku tagamiseks ja allveeohule avatud Läänemere taristu kaitsmiseks. USA ja NATO Euroopa merevägede alaline roteeruv kohalolu teenib mereturbe eesmärki ja seda tuleks EDI tulevikuplaanide loomisel arvesse võtta.

- **Euroopas relvajõudude liikumisega kaasnevad logistilised/õiguslikud probleemid:** USA Euroopa vähejuhatuse endine ülem kindralleitnant Ben Hodges on juhtinud korduvalt tähelepanu logistilisele ja õiguslikele probleemidele, mis kaasnevad üksuste liigutamise teistest Euroopa piirkondadest Baltikumini. Seda küsimust on kriitiliselt analüüsinud ka USA kaitseministeeriumi peainspektori kantselei, mis teatas, et „...operatsioonid Atlantic Resolvi osalevad riigid ei ole teiste NATO liikmetega sõlminud kokkuleppeid vägede liigutamise

²⁰ „Luik: Air defense a critical capability gap of Baltic Sea region“, ERR News, 24. september 2017.

²¹ Luke Coffey, Dan Kochis, „Time for Baltic Air Policing Mission to Become the Baltic Air Defense Mission“, The Heritage Foundation, 2. oktoober 2017.

kohta ning neil puudub nii transporditaristu koos vastavate võimehinnangutega kui ka erinevate julgeolekujõudude sõjaväekonvoide ja varustuse haldamise kogemused. Selle tulemusena suureneb oht, et USA, NATO liitlaste ja partnerriikide relvajõude ei ole võimalik ebapiisavate transpordivõimaluste tõttu kiiresti rakendada OARi riikide vastase agressiooni tõrjumiseks.²² Kriisiolukorras on NATO idatiiva jõude täiendavate vägede reageerimiskiirus ülitähtis. EDI ülevaatomisel peaks tegema ka võimalike rahastamisvaldkondade, eelkõige taristu analüüsi, et leida võimalusi, kuidas relvajõudusid tõhusamalt ja kiiremini Balti riikidesse siirata. Peale selle tuleks nii NATO kui ka Euroopa Liidus jätkuvalt arutada nn sõjalise Schengeni ala loomist ja NATO piiride ülese sõjalise mobiilsuse suurendamist.²³

EDI ülevaatomisel peaks tegema ka võimalike rahastamisvaldkondade, eelkõige taristu analüüsi, et leida võimalusi, kuidas relvajõudusid tõhusamalt ja kiiremini Balti riikidesse siirata.

USA pühendumine Euroopa julgeolekule on viimase 70 aasta jooksul panustanud hindamatul määral Euroopa mandriosa rahusse, turvalisusse ja heaolusse. USA sõjalise välisabi programmid nagu FMF (*Foreign Military Funding*) ja ERI/EDI on olnud Eesti, Läti ja Leedu sõjalise võime arendamisel suureks abiks juba sellest ajast saati, kui Balti riigid iseseisvuse taastasid ja NATOga liitusid. Kaitse-eelarvete ja USA jätkuva rahalise toetuse suurenedes peaksid Balti riigid tegema koostööd, et selgitada välja olulised sõjalised projektid, mis tulevikus EDI vahendeid kõige rohkem vajavad, et kõrvaldada nii võime kui ka seaduslikud ja logistilised puudujäägid ning tugevdada Baltikumi ühist kaitsepositsiooni. Selleks on eelkõige tarvis, et EDI fond tõstetaks lõpuks ümber USA kaitse-eelarvesse (milleks on omakorda vaja kokku leppida sekvestreerimise lõpetamine), mis tagaks Balti riikide kõige kriitilisemate kaitseküsimuste lahendamiseks vajaliku pikaajalise finantseeringu.

²² USA kaitseministeeriumi peainspektori kantselei, „[Evaluation of the European Reassurance Initiative \(ERI\)](#)“, 23.

²³ David M. Herzenhorn, „[Call for 'Military Schengen' to Get Troops Moving](#)“, Politico Europe, August 2017; „[Joint press conference by NATO Secretary General Jens Stoltenberg and EU High Representative/Vice President Federica Mogherini following the meeting of the North Atlantic Council at the level of NATO Foreign Ministers](#)“, NATO, 5. detsember 2017.

JÄLGIGE MEID SOTSIAALMEEDIAS:

 [FACEBOOK.COM/ICDS.TALLINN](https://www.facebook.com/ICDS.TALLINN)

 [TWITTER: @ICDS _ TALLINN](https://twitter.com/ICDS_TALLINN)

 [LINKEDIN.COM/COMPANY/3257237](https://www.linkedin.com/company/3257237)

RAHVUSVAHELINE KAITSEURINGUTE KESKUS
NARVA MNT 63/4, 10152 TALLINN, EESTI
INFO@ICDS.EE, WWW.ICDS.EE

